

ΕΛΕΝΗΣ Κ. ΚΙΓΚΑ

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΙ ΤΟ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ
ΕΡΓΟ ΤΟΥ

ΑΝΑΤΥΠΟ ΑΠΟ ΤΟ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ» 1995

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 1995

ΕΛΕΝΗΣ Κ. ΚΙΓΚΑ

Σίου κ. Γιάννη Πυρρόπου
Με προσόντος χειρογράφοι

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 55859
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 4/9/2014
ΤΑΞΗ. ΑΡΙΘΡ.

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΕΡΓΟ ΤΟΥ*

Ἀνάμεσα στοὺς ἠπειρωτῆτες ἐπιστήμονες πού διακρίθηκαν κατὰ τὴ διάρ-
κεια τοῦ πρώτου τρίτου τοῦ 20οῦ αἰώνα ἰδιαίτερη θέση κατέχει ὁ καθη-
γητῆς τῆς Γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Γ. Π. Ἀναγνωστό-
πουλος.

A. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ὁ Γεώργιος Πολυχρόνη Ἀναγνωστόπουλος¹ γεννήθηκε τὸ 1884 στὸ
Πάπιγκο Ζαγορίου καὶ ὀλοκλήρωσε τὶς σπουδές του τὸ 1914 μὲ τὴν ἀπό-
κτηση τοῦ πτυχίου φιλολογίας, ἀφοῦ ἐντωμεταξὺ εἶχε παρακολουθήσει μὲ
ἐπιτυχία τὰ ἐγκύκλια μαθήματα στὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ του, τὰ γυμνα-
σιακὰ στὴ Ζωσιμαία Σχολὴ Ἰωαννίνων (1895-1902) καὶ τὶς πανεπιστη-
μακὲς παραδόσεις στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
(1906-1911).

Ἀπὸ τὴ γέννησή του μέχρι τὴν ὀλοκλήρωση τῶν σπουδῶν του ἦταν μό-
νιμα ἐγκατεστημένος στὴ γενέτειρά του, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπομακρυνόταν πε-

* Ἐπιθυμῶ καὶ ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ νὰ εὐχαριστήσω θερμὰ τὶς κόρες τοῦ ἀείμνηστου κα-
θηγητῆ κ.κ. Ἐλπίδα καὶ Μαρία Ἀναγνωστοπούλου καθὼς καὶ τὴν ἐγγονή του κ. Ἄννα Φι-
λίνη γιὰ τὴ βοήθεια πού μοῦ προσέφεραν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς συγκέντρωσης τοῦ ὕλικου
γιὰ τὴ σύνθεση τῆς ἐργασίας μου. Ἐπίσης τὶς εὐχαριστῶ γιὰ τὴ διάθεση τοῦ φωτογραφικοῦ
ὕλικου πού δημοσιεύεται.

Ἰδιαίτερες εὐχαριστίες ὀφείλω στὴν κ. Μαρία Ἀναγνωστοπούλου, ἡ ὁποία παρακολού-
θησε τὴν πορεία τῆς ἐργασίας μὲ ἀδιάπτωτο ἐνδιαφέρον καὶ ἡ ὁποία μοῦ προσέφερε φιλο-
ξενία κατὰ τὰ διαστήματα τῆς παραμονῆς μου στὴν Ἀθήνα γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς ἐρευνας. Ἡ
κυρία Ἀναγνωστοπούλου, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι γεννήθηκε καὶ ζεῖ στὴν Ἀθήνα, συνεχίζει τὴν
παράδοση τοῦ πατέρα της, ὁ ὁποῖος διατηροῦσε, μέχρι τὸ θάνατό του, στενοὺς δεσμοὺς μὲ
τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του, τὸ Πάπιγκο Ζαγορίου, καὶ τὴν Ἠπειρο γενικότερα.

1. Τὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα καθὼς καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὶς σπουδές του ἀντλήσαμε ἀπὸ τὸ
Ἔγγραφο σπουδῶν του, τὶς νεκρολογίες Ἡλιοπούλου, Βιζουκίδη, Κυριακίδη καὶ τὴν ἐργα-
σία τοῦ Κων. Διαμάντη, Ὁ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Γεώργιος Πολυχρ. Ἀνα-
γνωστόπουλος, Ἄπαντα 14-15, Ἀθήνα 1992, 177-216. Τυχόν μικρὲς διαφορὲς στὴ χρονολό-
γηση συγκεκριμένων γεγονότων τῆς ζωῆς του, ὀφείλονται στὴν προσωπικὴ μας ἐρευνα.

ριοδικά μόνο κατά τὸ διάστημα τῆς φοίτησής του στὸ γυμνάσιο καὶ τὸ πανεπιστήμιο, ἐνῶ κατά τὸ διάστημα τῆς τετραετίας 1902-1906, πού μεσολάβησε ἀνάμεσα στὶς γυμνασιακὲς καὶ τὶς πανεπιστημιακὲς του σπουδές, ὑπηρετήσε ἐκεῖ ὡς δάσκαλος στὴν Πολυχρόνιο σχολὴ Παπίγκου.

Ἡ περίοδος τῆς ζωῆς του ἀπὸ τὸ 1884 ὡς τὸ 1911 εἶναι καὶ ἡ ἄμεσα συνδεδεμένη μὲ τὴν Ἥπειρο. Μετὰ τὴν ἀπόκτηση τοῦ πτυχίου του ἔζησε μακρὰ ἀπὸ αὐτήν, σὲ περιοχὲς τῆς Ἑλλάδας ἢ στὸ ἐξωτερικό. Κατὰ τὸ διάστημα 1919-1921 στὴν Κύπρο (1911-1912)², στὴ Μακεδονία (1913-1918, 1921) καὶ σὲ χώρες τῆς Εὐρώπης (Γαλλία-Ἑλβετία) (1919-1921), ὅπου τοῦ ἐπέβαλλαν τὰ καθήκοντα τοῦ καθηγητῆ καὶ οἱ ἀνάγκες τῶν μεταπτυχιακῶν του σπουδῶν, καὶ κατὰ τὸ διάστημα 1921-1936 στὴν Ἀθήνα. Ἡ Ἀθήνα ὑπῆρξε ἡ δεύτερη μετὰ τὸ Πάπιγκο ἰδιαίτερη πατρίδα του³, ἀλλὰ καὶ ὁ σημαντικότερος τόπος μόνιμης ἐγκατάστασής του, ἀφοῦ ἐκεῖ ὑπηρετήσε ὡς συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (1921-1927), παντρεύθηκε τὴν Ἑλένη Κυριάκου Χατζιδάκη (1923)⁴, ἐκλέχθηκε καθηγητῆς στὸ Πανεπιστήμιο (1927), διορίσθηκε Γενικὸς Γραμματέας Ὑπουργείου Παιδείας (1935)⁵ καὶ πέθανε μετὰ ἀπὸ σύντομη, ἀλλὰ ἐπώδυνη ἀσθένεια (καρκίνο τοῦ πνεύμονος) (1936).

2. Στὴν Κύπρο δίδαξε μαθήματα φιλολογίας στὸ Παγκύπριο Γυμνάσιο Λευκωσίας. Στὸ λεύκωμα «Ἀθήνα-Κύπρος-Ἀθήνα. Ἕνα ταξίδι μέσα στὸ χρόνο», πού κυκλοφόρησε πρόσφατα (1994) ἀπὸ τὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Ἀθηναίων, ἀναφέρεται, βλ. σελ. 51, ὅτι κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐκεῖ ὑπηρεσίας του μετέσχε καὶ σὲ ἐθνικοῦ περιεχομένου δραστηριότητες τοῦ γυμνασίου, ὅπως εἶναι ἡ προετοιμασία καὶ ἡ μύηση τῶν μαθητῶν στὴν τέχνη τοῦ πολέμου. Ἡ πηγὴ ἀπὸ τὴν ὁποία ἀντλήθηκε ἡ πληροφορία δὲν σημειώνεται. Ὑπενθυμίζουμε ὅτι τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἡ Κύπρος εἶναι ὑπὸ ἀγγλικὴ κατοχὴ καὶ ὅτι πρόκειται γιὰ παραμονές τῶν βαλκανικῶν πολέμων.

3. Προερχόμενος ἀπὸ τὴν ἀλύτρωτη μέχρι τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1913 Ἥπειρο εἶχε ἀποκτήσει τὴν ἑλληνικὴ ἰθαγένεια καὶ εἶχε ἐγγραφεῖ στὰ μητρώα ἀρρένων τοῦ δήμου Ἀθηναίων πρὶν ἀπὸ τὴν κήρυξη τῶν βαλκανικῶν πολέμων (1912-1913), στοὺς ὁποίους καὶ ἔλαβε μέρος, βλ. *Κυριακίδης* 305.

4. Ἀνεψιὰ καὶ θετὴ κόρη τοῦ Γεωργίου Ν. Χατζιδάκη, καθηγητῆ τῆς Γλωσσολογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπέκτησε δύο κόρες, τὴν Μαρίαν Ἀναγνωστοπούλου καὶ τὴν Ἑλπίδα Ἀναγνωστοπούλου, βλ. καὶ σημ. 13 καὶ 24.

5. Ὁ διορισμὸς τοῦ Ἀναγνωστοπούλου στὴ θέση τοῦ Γεν. Γραμματέα τοῦ Ὑπουργείου ἔγινε ἐπὶ πρωθυπουργίας Κων. Δεμερτζῆ καὶ ὑπουργοῦ Παιδείας Δ. Σ. Μπαλάνου, βλ. καὶ σημ. 8 καὶ 93. Παραιτήθηκε ἀμέσως, ἐπειδὴ ἡ ιδιότητα τοῦ συγγραφέα διδακτικῶν βιβλίων, τὴν ὁποία κατεῖχε κατὰ τὸν χρόνο διορισμοῦ του, ἀποτελοῦσε κώλυμα ἄσκησης τῶν καθηκόντων του, βλ. *Πρωτῶν* 6-12-1935, ἔτος ΙΑ' ἀρ. φύλλ. 11-36 σελ. 3. Τὸ ἔργο πού του στέρησε τὸν τίτλο ἦταν τό: «Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης» καὶ εἶχε ἐγκριθεῖ ὡς διδακτικὸ ἐγχειρίδιο γυμνασίου γιὰ τὰ ἔτη 1931-36, βλ. κατάλογο ἔργων του.

Ἡ ἀπόκτηση τοῦ πανεπιστημιακοῦ τίτλου ἦταν ἀναμφισβήτητα ὁ σημαντικότερος σταθμὸς τῆς ἐπιστημονικῆς του πορείας. Ἐκλέχθηκε κατευθεῖαν τακτικὸς καθηγητὴς καὶ διάδοχος τοῦ Γ. Χατζιδάκη στὴν ἔδρα τῆς Γλωσσολογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν⁶, ἀπὸ τὴν ὁποία δίδαξε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς καθηγεσίας του Γενικὴ Γλωσσική, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς γλώσσας, Φωνητικὴ καὶ Μορφολογία τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς⁷. Κατὰ τὴν πανεπιστημιακὴ θητεία του διακρίθηκε γιὰ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτήρα του, τὴν ἀφοσίωση στὰ πανεπιστημιακά του καθήκοντα καὶ τὸ πανεπιστημιακὸ ἦθος του⁸.

6. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος υπέβαλε ὑποψηφιότητα γιὰ τὴν κατάληψη τῆς ἔδρας δύο φορές: τὸ 1924 καὶ τὸ 1926. Ἡ διαδικασία τῆς ἐκλογῆς τοῦ 1924, κατὰ τὴν ὁποία συνυποψήφιος του ἦταν ὁ Μανώλης Τριανταφυλλίδης, ἦταν ἄκαρπη. Τὰ σχετικά μὲ τὴν ἐκλογή μπορεῖ κανεὶς νὰ πληροφορηθεῖ ἀπὸ τὰ ἐκδεδομένα πρακτικὰ τῆς συνεδρίας τῆς 2 Ὀκτωβρίου 1924 τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Πβ. καὶ σημ. 12.

7. Βλ. *Ἡλιόπουλος* 207.

8. Τὰ δύο τελευταῖα χρόνια τῆς πανεπιστημιακῆς θητείας τοῦ Ἀναγνωστοπούλου (1935-1936) συνέπεσαν μὲ μιὰ ταραγμένη περίοδο γιὰ τὰ ἑλληνικὰ πανεπιστήμια. Σημαντικὸ γεγονός τῆς περιόδου, στὸ ὁποῖο ἀναγκάσθηκε ἀπὸ τὰ πράγματα νὰ λάβει θέση, ἦταν τὸ πανεπιστημιακὸ ζήτημα ποὺ δημιουργήθηκε ἀπὸ τὴν κατάλυση τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτοτέλειας ἀπὸ τὸ κράτος μετὰ τὸ βενιζελικὸ κίνημα τοῦ Μαρτίου τοῦ 1935. Τὸ ζήτημα ἔφθασε σὲ κρίσιμη φάση ἐπὶ κυβερνήσεως Κων. Δεμερτζῆ καὶ κατὰ τὸ διάστημα 30-11-35/13-1-36, κατὰ τὸ ὁποῖο τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας κατεῖχε ὁ Δ. Σ. Μπαλᾶνος, ὁ ὁποῖος, ὑπενθυμίζουμε, εἶχε προτείνει τὸν Ἀναγνωστόπουλο στὴ θέση τοῦ Γεν. Γραμματέα Ὑπουργείου Παιδείας, χωρὶς ὅμως ἢ πρόταση νὰ ἔχει αἴσια κατάληξη, βλ. σημ. 5. Στὴ συγκεκριμένη φάση ἐπῆλθε διαφωνία μεταξὺ πρωθυπουργοῦ καὶ ὑπουργοῦ ὡς πρὸς τὸν χειρισμὸ τοῦ ζητήματος, ποὺ ὀφειλόταν στὴ διαφορετικὴ ἀντίληψη τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτοτέλειας ἀπὸ τοὺς δύο ἄνδρες. (Τὶς ἀπόψεις τοῦ Δ. Μπαλᾶνου βλ. *Μπαλᾶνος* 7-10. Τὶς ἀπόψεις Δεμερτζῆ βλ. *Πρωῖα* 15-1-36 σελ. 4). Ἡ διαφωνία κατέληξε στὴν παραίτηση τοῦ ὑπουργοῦ, ὁ ὁποῖος ὑποστήριζε τὴν πλήρη αὐτοτέλεια τῶν πανεπιστημίων. Κατὰ τὴ σύγκρουση τῶν δύο ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι ἦταν, καὶ οἱ δύο, ἐξέχοντες πανεπιστημιακοὶ —ὁ Δεμερτζῆς καθηγητὴς Νομικῆς καὶ ὁ Μπαλᾶνος καθηγητὴς Θεολογικῆς καὶ ἀκαδημαϊκός— ἢ πανεπιστημιακὴ κοινότητα τάχθηκε μὲ τὸ μέρος τοῦ ὑπουργοῦ. Ἡ σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τὸν εὐχαρίστησαν γιὰ τὴ στάση του, βλ. *Μπαλᾶνος* 15-16, ἐνῶ οἱ σχολές ἀντέδρασαν μὲ μερικὴ ἀποχή, βλ. *Πρωῖα* 18-1-36 σελ. 4, καὶ οἱ καθηγητὲς μὲ καθολικὴ, βλ. *Μπαλᾶνος* 9 σημ. 1, ἀπὸ τὶς ρυθμίσεις, οἱ ὁποῖες ἀποφασίσθηκαν ἀπὸ τὴν κυβέρνηση καὶ προέβλεπαν τὴν τυπικὴ καὶ ὄχι οὐσιαστικὴ συμμετοχὴ τῆς παν/μιακῆς κοινότητας, βλ. *Μπαλᾶνος* 9 καὶ *Πρωῖα* 18-1-36 σελ. 4. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος δήλωσε τὴν ἀντίδρασή του στὶς ρυθμίσεις μὲ ἐπίσημη δήλωση, ἢ ὁποῖα διαβιβάσθηκε μέσω τοῦ Πανεπιστημίου στὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας, βλ. *Πρωῖα* 18-1-36 σελ. 4. (Ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο καθηγητὲς ποὺ προχώρησαν σὲ μιὰ τέτοια ἐνέργεια. Ὁ ἄλλος ἦταν ὁ Θ. Βορέας). Ἡ χειρονομία του εἶχε τὸν χαρακτήρα ἐπίσημης τοποθέτησης πάνω σὲ ἕνα σοβαρὸ παν/μιακὸ ζήτημα, τὸ ὁποῖο θὰ χειριζόταν ὡς Γεν. Γραμματέας Ὑπουργείου Παιδείας κάτω ἀπὸ ἄλλες συνθήκες. Εἶχε ὅμως καὶ τὸν χαρακτήρα τῆς προσωπικῆς συμπαράστασης καὶ

Καθοριστικὸ ρόλο στὴ ζωὴ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἔπαιξε ἡ γνωριμία του μὲ τὸν Γεώργιο Χατζιδάκη⁹. Στὴν ἐπίδραση, ποὺ ἄσκησε πάνω του ἡ διδασκαλία καὶ ἡ προσωπικότητα τοῦ μεγάλου Ἑλληνα γλωσσολόγου κατὰ τὶς πανεπιστημιακὲς του σπουδές, καθὼς καὶ στὴ στενὴ ἐπαφή, ποὺ εἶχε μ' αὐτὸν σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ, μέχρι τὸ θάνατό του¹⁰, ὀφείλεται ἡ ἐνασχόλησή του μὲ τὴ γλωσσολογία, ἡ ἄρτια χρῆση τῆς γλωσσικῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου ποὺ χαρακτηρίζει τὰ ἔργα του¹¹ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴ μελέτη τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων καὶ ἰδιωμάτων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ βασικὸ πεδίο ἔρευνας τοῦ ἐπιστημονικοῦ του ἔργου. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀκαδημαϊκὴ του καριέρα καὶ ἡ ἐκλογή του κατευθεῖαν στὴ θέση τοῦ τακτικοῦ καθηγητῆ καὶ διαδόχου τοῦ Χατζιδάκη στὴν ἔδρα τῆς Γλωσσολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν συνδέθηκε στενὰ μὲ τὸ πρόσωπο καὶ τὸ κῦρος τοῦ μεγάλου προκατόχου του¹². Τέλος στενὰ συνδέθηκε μὲ τὸν Χατζιδάκη καὶ ἡ προσωπικὴ του ζωὴ¹³.

B. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΕΡΓΟ

Ὁ Ἀναγνωστόπουλος, παρὰ τὸν πρόωρο θάνατό του (πέθανε 52 ἐτῶν), ἐγκατέλειψε ἓνα ἀξιόλογο σὲ ὄγκο ἐκδεδομένο ἔργο, τὸ ὁποῖο εἶναι ἐπιστημονικὸ καὶ ἐκλαϊκευτικὸ¹⁴. Τὸ ἔργο περιλαμβάνει αὐτοτελεῖς μελέτες,

ἀλληλεγγύης πρὸς τὸν παραιτηθέντα ὑπουργὸ μὲ τὸν ὁποῖο συνδεόταν προσωπικά, ὅπως φαίνεται, λόγω τῆς κοινῆς τους καταγωγῆς καὶ τῆς συνεργασίας τους σὲ ἠπειρωτικὰ σωματεῖα τῶν Ἀθηνῶν, βλ. σημ. 93.

9. Ἡ στενὴ σχέση τοῦ Ἀναγνωστοπούλου μὲ τὸν Χατζιδάκη ἐπισημαίνεται σὲ ὅλες σχεδὸν τὶς σημαντικὲς νεκρολογίες του.

10. Ἀπὸ τὸν Κυριακίδη σημειώνεται ὅτι ὁ Ἀναγνωστόπουλος παρέμεινε μαθητῆς τοῦ Χατζιδάκη μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του, βλ. *Κυριακίδης* 306.

11. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος χρησιμοποίησε στὰ ἔργα του τὴν ἱστορικοσυγκριτικὴ μέθοδο ἀνάλυσης τῶν γλωσσικῶν φαινομένων.

12. Βλ. *Τριανταφυλλίδης*, *Δημοτικισμὸς - ἀντίδραση*, 330.

13. Ἀπὸ τὸ 1923 ἔζησε μὲ τὸν Χατζιδάκη καὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἴδια στέγη, ὡς μέλος τῆς οἰκογένειάς του, μετὰ τὸ γάμο του μὲ τὴν ἀνεψιὰ καὶ θετὴ κόρη του, βλ. σημ. 4 καὶ 24.

14. Γιὰ τὸ ἐκλαϊκευτικὸ ἔργο τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ὁ *Φωτιάδης*, βλ. σελ. 634, γράφει: «Ὁ Ἀναγνωστόπουλος εἶχε φύσιν ἐκλαϊκευτοῦ εἰς τὴν καλὴν σημασίαν τῆς λέξεως, συναναβαίνων μετὰ τοῦ ἀναγνώστου καὶ μὴ συγκαταβαίνων μετ' αὐτοῦ, καὶ δὲν παρέλειπε τὸ γενικότερον πρὸς τὴν κοινωνίαν παιδαγωγικὸν καὶ καθοδηγητικὸν του καθῆκον».

Οἱ ἐκλαϊκευτικῆς μορφῆς ἐργασίες τοῦ Ἀναγνωστοπούλου καλύπτουν ἓνα μεγάλο μέρος τῆς ἐκδεδομένης συγγραφικῆς του παραγωγῆς. Εἶναι κυρίως ἐγκυκλοπαιδικὰ ἄρθρα ἀλλὰ καὶ αὐτοτελεῖς ἐργασίες καὶ ἄρθρα σὲ περιοδικὰ. Οἱ ἐργασίες καὶ τὰ ἄρθρα σὲ περιοδικὰ εἶναι κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τους ἠπειρωτικοῦ περιεχομένου, βλ. σελ. 382-383, 384-389. Ἀπὸ μεθοδολογικὴ ἀποψη τὰ ἔργα εἶναι, στὸ σύνολό τους, τὸ ἴδιο ἄρτια ὅπως καὶ τὰ ἐπιστημονικά.

ἄρθρα σὲ περιοδικὰ καὶ ἑφημερίδες, βιβλιοκρισίες, συλλογές, ἀνακοινώσεις, παρεμβάσεις καὶ προσφωνήσεις σὲ συνέδρια ἢ ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα¹⁵, συνεργασία σὲ λεξικά¹⁶ καὶ ἐγκυκλοπαιδεῖες¹⁷.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς του ἔχει ἐπίσης νὰ ἐπιδείξει ἐπιστημονικὴ

15. Βλ. κατάλογο ἔργων του.

16. Ἐγραψε τὸν πρόλογο τοῦ λεξικοῦ «Πρωῖα», ἔκδ. 1933, βλ. κατάλογο ἔργων του. Ἀναφέρεται ἐπίσης στὸν πίνακα τῶν σπουδαιότερων συντακτῶν τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Δ. Δημητράκου, Μέγα Λεξικὸν ὅλης τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, Τομ. Α-Θ, Ἐκδοτικὸς Ὄργανισμὸς «Ἑλληνικὴ Παιδεία», Ἀθῆναι 1964 (ἀνατύπωση), πού βρίσκεται στὴν ἀρχὴ τοῦ 1ου τόμου. Ἡ ἔκδοση τοῦ λεξικοῦ ἀναγγέλθηκε τὸ 1931, ἄρχισε τὸ 1932 καὶ ὀλοκληρώθηκε τὸ 1951. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἄρχισε τὴ συνεργασία του τὸ 1933, βλ. Δ. Δημητράκου, Συνοπτικὴ ἱστορία τῆς ἐκδόσεως τοῦ Μεγάλου Λεξικοῦ ὅλης τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, στὴν ἀρχὴ τοῦ 1ου τόμου τοῦ Λεξικοῦ. Ἐργάσθηκε πολὺ λίγο, λόγῳ τοῦ θανάτου του. Στὴν εἰσήγηση γιὰ τὴ βράβευση τοῦ Λεξικοῦ ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν (1953) (εἰσηγητὴς Σ. Β. Κουγέας, μέλη Ἰ. Καλλιτσουνάκης, Φ. Κουκουλές) φέρεται ὅτι χαρακτήρισε τὸ ἔργο «Ἡράκλειον ἄθλον», βλ. ἀρχὴ τοῦ 1ου τόμου τοῦ Λεξικοῦ.

17. Συνεργάσθηκε μὲ τὴ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδεῖα, τομ. Α-ΚΔ, Ἀθῆναι 1926-1934, τόμ. Α-Γ, Ἐκδ. ΑΕΒΕ Π. Γ. Μακρῆς καὶ Σία, τόμ. Δ-ΚΔ ἔκδ. «Πυρσὸς» Ἀνώνυμος Ἐταιρία ἐκδόσεων καὶ γραφικῶν Τεχνῶν [= Παύλου Δρανδάκη, Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδεῖα, Ἐκδοσις 2α, Ἐνημερωμένη διὰ συμπληρωμάτων, Τόμ. Α-ΚΔ + Συμπληρ. Τομ. Α-Δ, Ἐκδ. Ὄργαν. «Ὁ Φοῖνιξ», Ἀθῆναι ἄ.ἔ. [1956], ἀρχικὰ ὡς ἀπλὸς συνεργάτης (στὸν τόμο Α (1926), βλ. εἰδικὸν κατάλογο συνεργατῶν στὴν ἀρχὴ τοῦ τόμου), κυρίως ὁμῶς ὡς διευθυντὴς τοῦ κλάδου Γλωσσολογίας καὶ Γραμματολογίας (μὲ ὑπεύθυνον τοῦ τμήματος γλωσσικῆς ὕλης τὸν Β. Φάβη, στοὺς τόμους Β-ΚΔ (1927-1934), βλ. σχετικὸν κατάλογο στοὺς τόμους Β κέξ.). Ἀπὸ τὴν συνεργασία προῆλθε ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς ἄρθρων, πού δημοσιεύονται, κατὰ τοὺς κανόνες τῆς λεξικογραφίας, ἀνεξάρτητα ἢ ὡς τμήματα ἄλλων ἄρθρων, π.χ. γεωγραφικῶν ὀνομάτων (ἡπείρων, χωρῶν, περιοχῶν, νήσων κλπ.) κ.ἄ. Τὰ ἄρθρα εἶναι ὅλα ἐνυπόγραφα μὲ ὑπογραφή ὀλόγραφη ἢ μὲ τὴν συντομογραφίαν ΓΠΑ. Ἀπὸ τὴν συστηματικὴν συλλογὴν πού διενεργήσαμε προέκυψε ὅτι ἀνέρχονται συνολικὰ σὲ 535 (ἀναγράφονται ἀναλυτικὰ στὸν κατάλογο τῶν ἔργων του, βλ. σελ. 49 κέξ.). Ἀνάμεσά τους συγκαταλέγονται καὶ τρία μικρῆς ἔκτασης καὶ τελείως δευτερεύοντα, γραμμένα σὲ συνεργασία μὲ τοὺς συνεργάτες τῆς Ἐγκυκλοπαιδεῖας: Β.Φ. (= Β. Φάβης, Συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλλ. Γλώσσης τῆς Ἀκ. Ἀθηνῶν), Β.Δ.Θ. (= Β.Δ. Θεοφανείδης, Ἐπιμελητὴς Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολ. Μουσείου), Θ.Β. (= Θ. Βελλιανίτης, Λογογράφος, πρῶτον ὑπουργός) (συντομογραφίες βλ. ΜΕΕ, τομ. ΙΗ' κατάλογο συνεργατῶν στὴν ἀρχὴ τοῦ τόμου). Αὐτὰ εἶναι: 1) ἔγκλισις τόνου (συνεργασία μὲ Β.Φ.), 2) Μύλλερ Κ. -Ο. (συνεργασία μὲ Β.Δ.Θ.) καὶ 3) Οὐκρανικὴ γλῶσσα (συνεργασία μὲ Θ.Β.), πβ. καὶ κατάλογο ἔργων του. Ἀπὸ τὰ 535 ἄρθρα περιλαμβάνονται στὴν μέχρι σήμερον γνωστὴ ἐργογραφία τοῦ Ἀναγνωστοπούλου: 1) ὅσα ἀποτελοῦν κεφάλαια τοῦ λημ. Ἑλλάς [Γλώσσα] (τομ. Ι), 2) τὸ λημ. Λατινικὴ γλῶσσα (τομ. ΙΕ') καὶ 3) τὸ λημ. Τσάκωνες [Γλωσσολ.] (τόμ. ΚΓ). Συνολικὰ ἢ ἔκταση τῶν ἄρθρων καλύπτει, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς μας, γύρω στὶς 140 σελίδες τοῦ μεγέθους τῆς Ἐγκυκλοπαιδεῖας ἢ γύρω στὶς 750 τοῦ μεγέθους ἑνὸς βιβλίου 8ου σχήματος μὲ στοιχεῖα τῶν 10 στιγμῶν. Ἀπὸ ἄποψη περιεχομένου τὰ ἄρθρα διακρίνονται σὲ γλωσσολογικά, βλ. σελ. 7, καὶ γραμματολογικά, βλ. σελ. 10.

καὶ κοινωνικὴ δραστηριότητα, ἡ ὁποία πλαισιώνει τὸ ἐκδεδομένο συγγραφικὸ τοῦ ἔργο. Ἡ ἐπιστημονικὴ περιλαμβάνει συμμετοχὴ σὲ συντακτικὲς ἐπιτροπὲς ἐπιστημονικῶν περιοδικῶν¹⁸, σὲ εἰδικὲς ἐπιτροπὲς ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων¹⁹ καὶ σὲ ἐπιστημονικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα τῆς Ἑλλάδας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ²⁰, ἐνῶ ἡ κοινωνικὴ σὲ σωματεῖα ἀπόδημων Ἡπειρωτῶν μὲ ἔδρα τὴν Ἀθήνα²¹ καὶ σὲ τεκτονικὰ σωματεῖα²².

Ἀκόμη ἄφησε ἀνέκδοτο ὑλικὸ στὸ Ἀρχεῖο τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν²³ καὶ κατάλοιπα (ἀνέκδοτες ἐργασίες, προσωπικὰ σημειώματα κ.ἄ.), τὰ ὁποῖα βρίσκονται στο διασπαρμένο σήμερα ἀρχεῖο τοῦ²⁴

18. Ἦταν μέλος τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῶν περιοδικῶν Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ (1926-36), βλ. σελ. 390, καὶ Ἀθηνᾶ (1935), βλ. Ἀθηνᾶ 46 (1935) 302.

19. Ἦταν μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴ Σύνταξη τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Νεοελληνικῆς Ὄρθογραφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (1931) (πρόεδρος Δημ. Αἰγινίτης, Γεν. Γραμματέας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, μέλη Κων. Ἄμαντος, Ἰω. Καλιτσουνάκης, ἀκαδημαῖκοί, Γ. Π. Ἀναγνωστόπουλος, Ἀχ. Τζάρτζανος), βλ. Ἀναγνωστόπουλος, Ὄρθογραφία 716. Ἐπίσης βλ. ΠΑΑ 14 (1939) 16 καὶ Τριανταφυλλίδης Γραμματικὴ 559.

20. Ἦταν: 1) τακτικὸς ἑταῖρος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας, βλ. Ἀθηνᾶ 32 (1920) 219, 2) Σύμβουλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας (1930-36), βλ. πίνακα μελῶν τοῦ ΔΣ στὸ τέλος τῶν τόμων τοῦ περ. Ἀθηνᾶ 42 (1930)-46 (1935), 3) τακτικὸ μέλος τῆς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, βλ. κατάλογο μελῶν στὸ τέλος τῶν τόμων τοῦ περιοδικοῦ ΕΕΒΣ Α (1924) - Β (1936), 4) μέλος τῆς Association pour l'encouragement des études grecques, βλ. REG 49 (1936) VII, 5) μέλος τῆς Γλωσσικῆς Ἐταιρείας Ἑλλάδος, Ἡλιόπουλος 213, 6) σύμβουλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος, Ἡλιόπουλος 214, πβ. καὶ ψήφισμα ποὺ ἐκδόθηκε μετὰ τὴν ἀναγγελία τοῦ θανάτου τοῦ ἀπὸ τὸ Ἴδρυμα, βλ. σημ. 119.

21. Βλ. σελ. 393.

22. Ὑπῆρξε μέλος τῆς Μεγάλης Ἀνατολῆς (Μεγάλης Στοᾶς) τῆς Ἑλλάδος, βλ. Νεκρολογία τοῦ στὸ περ. Πυθαγόρας-Γνώμων (ἐπίσημο ὄργανο τῆς Μεγάλης Στοᾶς) 6 (1937), τεύχ. 3ο 87.

23. Στὸ Ἱστορικὸ Λεξικὸ βρίσκεται κατατεθειμένη συλλογὴ τοῦ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ὑπηρετοῦσε ὡς συντάκτης τοῦ, βλ. κατάλογο ἔργων τοῦ, ΣΤ' Ἀνέκδοτα, ἀρ. 1.

24. Ἐχομε ἐντοπίσει τρία τουλάχιστον τμήματα τοῦ ἀρχείου τοῦ Ἀναγνωστοπούλου. Τὸ ἓνα βρίσκεται στὴν κατοχὴ τῶν θυγατέρων τοῦ, κυριῶν Μ. καὶ Ε. Ἀναγνωστοπούλου, Σκουφᾶ 10 - Κολωνάκι, Ἀθήνα (πολυκατοικία - πρώην οἰκία Γ. Χατζιδάκη). Τὸ δεύτερο ἔχει ἐκδοθεῖ ἀπὸ τὸν Κ. Διαμάντη, Ἄπαντα 14-15, Ἀθήνα 1992 226-249. Βλ. σχετικὰ σελ. 394-396. Τέλος τὸ τρίτο βρίσκεται στὸ Ἱστορικὸ Μουσεῖο Ἡρακλείου. Τὸ τμῆμα αὐτὸ δωρήθηκε στὸ Μουσεῖο ἀπὸ τὴ χήρα τοῦ Ἑλένη Ἀναγνωστοπούλου μαζί μὲ τὸ ἀρχεῖο Γ. Χατζιδάκη τὸ 1956. Νὰ ὑπενθυμίσουμε ὅτι ἡ Ἑλένη ἦταν κόρη τοῦ Κυριάκου Χατζιδάκη καὶ ἀνηψιὰ καὶ θετὴ κόρη τοῦ Γ. Χατζιδάκη μὲ τὸν ὁποῖο συγκατοικοῦσε, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ γάμου τῆς καὶ μετὰ τὸν θάνατο τοῦ συζύγου τῆς, μέχρι τὸ 1941, ὅποτε ὁ Χατζιδάκης πέθανε. Νὰ σημειώσουμε ἐπίσης ὅτι εἶχε στὴν κατοχὴ τῆς, ἀπὸ τὸ 1939 τουλάχιστον, ἀρχεῖο τῆς οἰκογενειᾶς τῆς, ὅπως προκύπτει ἀπὸ μιὰ ἀναφορὰ σὲ ἀρθρο τοῦ Δ. Γκίνη, βλ. Γκίνης 299-300. Ὁ

ἀνάμεσα σὲ ἄλλο ἀρχεῖο ἀρχεῖο ὑλικό²⁵.

Τὸ σύνολο τοῦ γνωστοῦ ἔργου του, ἐκδεδομένου καὶ ἀνέκδοτου, δημοσιεύεται σὰν παράρτημα στὸ τέλος τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ.

Ὁ Ἀναγνωστοπούλου ἀσχολεῖται στὸ ἐκδεδομένο ἔργο του μὲ τὴ Γλωσσολογία, τὴ Λαογραφία καὶ τὴ Γραμματολογία. Ἡ Γλωσσολογία εἶναι βεβαίως τὸ κύριο ἀντικείμενό του. Στὰ γλωσσικὰ ἔργα του ἐξετάζει θέματα ὄλων τῶν κλάδων τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης τοὺς ὁποίους δίδαξε στὸ πανεπιστήμιο²⁶. Τὸ εὖρος τῆς ἐνασχόλησής του φαίνεται κυρίως στὰ ἐκλαϊκευτικά του δημοσιεύματα καὶ συγκεκριμένα στὰ ἄρθρα του στὴ Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια²⁷. Στὰ ἐπιστημονικά του δημοσιεύματα ἡ ἐνα-

Γκίνης, ὁ ὁποῖος χρησιμοποίησε τὸ ἀρχεῖο, τὸ χαρακτηρίζει πλουσιότατο καὶ πολυτιμότερο. Μὲ τὸ ἀρχεῖο τῆς οἰκογένειας Χατζιδάκη ἀναμείχθηκε, προφανῶς, τὸ ἀρχεῖο τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, τὸ ὁποῖο περιῆλθε στὴ σύζυγό του μετὰ τὸ θάνατό του, καὶ ἓνα τμῆμα του ἀκολούθησε τὴν τύχη τοῦ ἀρχείου Γ. Χατζιδάκη.

25. Πχ.: 1) ὑλικὸ προερχόμενο ἀπὸ τὸ διδακτικὸ τοῦ ἔργου, 2) ὑλικὸ ἱστορικοφιλολογικὸ περιεχομένου, 3) ἀλληλογραφία κλπ. Στὸ ὑλικὸ τὸ προερχόμενο ἀπὸ τὸ διδακτικὸ τοῦ ἔργου ἀνήκουν π.χ. συλλογὲς γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ διάφορες περιοχὲς τῆς Ἑλλάδας καταρτισμένες ἀπὸ φοιτητές. Ἐπίσης ἐργασίες φοιτητῶν στὰ πλαίσια φροντιστηριακῶν μαθημάτων. Μία ἀπὸ αὐτές, γραμμὲν τὸ 1936 ἀπὸ τὸν τριτοετῆ τότε ἠπειρώτη φοιτητὴ Κων. Διαμάντη, δημοσιεύθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο, βλ. Διαμάντης, Ἄπαντα 14-15, 217-223. Γιὰ τὸ ὑλικὸ ἱστορικοφιλολογικὸ περιεχομένου βλ. σελ. 394-396.

Ἡ παραπάνω γενικότερη περιγραφή τοῦ περιεχομένου τῶν καταλοίπων καὶ τοῦ ἄλλου ἀρχεῖο ὑλικοῦ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου στηρίζεται σὲ μιὰ πρόχειρη ἐρευνα πού διενεργήσαμε στὸ τμῆμα τοῦ ἀρχείου του, τὸ ὁποῖο βρίσκεται στὴν κατοχὴ τῶν θυγατέρων του, καὶ στὸ μητρώο τῆς ἀπογραφῆς τοῦ ἀρχείου Γ. Χατζιδάκη-Γ. Π. Ἀναγνωστοπούλου, τοῦ ὁποῖου ἀντίγραφο βρίσκεται ἐπίσης στὴν κατοχὴ τῶν θυγατέρων. Στηρίζεται ἐπίσης στὴ συστηματικὴ μελέτη τοῦ τμήματος πού ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸν Κ. Διαμάντη.

26. βλ. σελ. 3.

27. Τὰ γλωσσολογικὸ περιεχομένου ἄρθρα τοῦ Ἀναγνωστοπούλου στὴν Ἐγκυκλοπαίδεια ἀνήκουν στοὺς κλάδους: 1) γραμματικῆς καὶ συντακτικοῦ (φωνητικῆ - φωνολογία - σημασιολογία - μορφολογία), 2) ἱστορίας τῶν γλωσσῶν, 3) διαλεκτολογίας, 4) εἰσαγωγῆς στὴ γλωσσολογία, 5) συγκριτικῆς γλωσσικῆς.

Στὰ ἄρθρα γραμματικῆς - συντακτικοῦ ὁ Ἀναγνωστοπούλου ἀναπτύσσει τοὺς κυριότερους ὅρους καὶ φαινόμενα τῶν δύο κλάδων. Ὅρισμένα εἶναι μεγάλης ἔκτασης καὶ σημαντικά, π.χ. τὸ ἄρθρο του γιὰ τὸ ἄρθρο κ.ἄ. Μὲ τὰ ἴδια θέματα, προσαρμοσμένα στὶς διδακτικὲς ἀνάγκες γυμνασιακῶν σπουδῶν, ἀσχολεῖται στὸ ἐγχειρίδιό του «Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης», βλ. κατάλογο ἔργων του. Στὰ ἄρθρα τῆς ἱστορίας τῶν γλωσσῶν ἐξετάζει τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη τῶν γλωσσῶν. Ἰδιαίτερα σημαντικὰ εἶναι τὰ ἄρθρα γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τὸ ἄρθρο γιὰ τὴ λατινικὴ γλῶσσα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν πρωτότυπες ἐργασίες μεγάλης ἔκτασης καὶ ἔχουν περιληφθεῖ στὴ μέχρι τώρα ἐργογραφία του, βλ. Ἡλιόπουλος 218, Βιζουκίδης 270 κ.ἄ. Ὅρισμένα ἀπὸ τὰ παραπάνω ἄρθρα κυκλοφόρησαν καὶ σὲ ἀνάτυπα, βλ. κατάλογο ἔργων του. Τὰ ἄρθρα διαλεκτολογικὸ περιεχομένου ἐξετάζουν διαλέκτους ξένων γλωσσῶν καὶ τῆς Ἑλληνικῆς. Ἰδιαίτερος λόγος πρέπει νὰ γίνει γιὰ τὰ ἄρθρα

σχόληση περιορίζεται, με ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις, σὲ θέματα προερχόμενα ἀπὸ τὸν κλάδο τῆς ἱστορίας τῶν γλωσσῶν καί, σχεδὸν ἀποκλειστικά, τῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας.

Ἡ ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας εἶναι τὸ πεδίο στὸ ὁποῖο ἐργάσθηκε ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀπὸ τὴν ἑναρξη τῆς ἐνασχόλησής του μετὰ τὴ Γλωσσολογία. Οἱ σχετικὲς του ἐργασίαι διαπραγματεύονται θέματα ἀπὸ τὶς τρεῖς περιόδους τῆς ἑλληνικῆς, ἀρχαία, μεσαιωνική, νέα. Τὸ θέμα ποῦ προσελκύει τὸ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον του εἶναι οἱ διάλεκτοι. Ἔχει ἀσχοληθεῖ μετὰ τὶς διαλέκτους καὶ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας ἑλληνικῆς. Μετὰ τὶς διαλέκτους τῆς ἀρχαίας ἀσχολήθηκε σὲ ἓνα σύγγραμμα καὶ σὲ ἓνα ἄρθρο του. Στὸ σύγγραμμα, τὸ ὁποῖο εἶναι ἀπὸ τὰ βασικά του ἔργα καὶ τὸ ὁποῖο ἔγραψε γιὰ τὶς ἀνάγκες, κυρίως, τῶν φοιτητῶν, περιγράφει τὴν ἱστορία τῶν διαλέκτων²⁸ ἐνῶ στὸ ἄρθρο ἐξετάζει προβλήματα μεμονωμένης διαλέκτου (Βοιωτικῆς)²⁹.

Μετὰ τὶς διαλέκτους καὶ τὰ ἰδιώματα τῆς Νεοελληνικῆς ἀσχολήθηκε σὲ πολὺ περισσότερες ἐργασίαι του. Γιὰ τὴν ἱστορία τῶν δύο αὐτῶν μορφῶν τῆς Νεοελληνικῆς ἐτοίμαζε εἰδικὸ σύγγραμμα, ἀντίστοιχο μετὰ αὐτὸ τῶν ἀρχαίων διαλέκτων, τὸ ὁποῖο ὅμως δὲν πρόλαβε νὰ ἐκδώσει³⁰. Στὶς μελέτες ποῦ ἐξέδωσε ἀσχολεῖται μετὰ μεμονωμένες διαλέκτους (Τσακωνική) καὶ ἰδιώματα (ἠπειρωτικὸ, κρητικὸ, κυπριακὸ) τῶν ὁποίων ἐξετάζει τὴ γραμματικὴ ἢ ἐπιμέρους φωνητικά, μορφολογικὰ καὶ λεξικογραφικὰ θέματα. Ἀσχολήθηκε ἐπίσης μετὰ γενικότερα προβλήματα τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων καὶ ἰδιαίτερα μετὰ τὸ πρόβλημα τῆς ἀρχῆς τους. Τὶς ἀπόψεις του γιὰ τὸ πρόβλημα ἐξέθεσε σὲ ἄρθρο, ποῦ δημοσίευσε τὸ 1924³¹. Ἐπανῆλθε στὸ

τῶν διαλέκτων τῆς ἑλληνικῆς, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ κύριο ἐρευνητικὸ του πεδίο. Τὰ ἄρθρα ἀσχολοῦνται μετὰ διαλέκτους καὶ ἰδιώματα τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας ἑλληνικῆς. Τὰ σχετικὰ μετὰ τὶς διαλέκτους τῆς ἀρχαίας στηρίζονται στὸ ὑλικὸ τοῦ ἐκδεδομένου ἔργου του «Ἱστορία τῶν ἀρχαίων διαλέκτων», βλ. κατάλογο ἔργων του. Ἐνδιαφέροντα εἶναι ἰδιαίτερα τὰ ἄρθρα ποῦ ἀφοροῦν στὶς νεοελληνικὲς διαλέκτους, γιατί ἀνάμεσά τους ὑπάρχουν ἀρκετὰ ποῦ δὲν στηρίζονται σὲ δημοσιευμένα ἔργα του. Ἀπὸ αὐτὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ σχηματίσει μιὰ γενικὴ εἰκόνα γιὰ τὴν ἐρευνά του πάνω σὲ νεοελληνικὰ ἰδιώματα πέρα ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ μελέτησε στὶς γνωστὲς ἐκδεδομένες ἐργασίαι του καὶ νὰ πιθανολογήσει ὅτι πρόκειται γιὰ τμήματα ὑλικοῦ ἀπὸ τὸ ἀνέκδοτο ἔργο του γιὰ τὶς νεοελληνικὲς διαλέκτους, βλ. κατάλογο ἔργων του, ΣΤ' Ἀνέκδοτα, ἀρ. 2.

28. Πρόκειται γιὰ τὸ ἔργο «Ἱστορία τῶν ἀρχαίων διαλέκτων». Βλ. καὶ σημ. 27.

29. Βλ. Ποικίλα γλωσσολογικά. 1) Γλωσσικαὶ παρατηρήσεις εἰς βοιωτικὰς ἐπιγραφάς. 2) Περί τοῦ νεοελλ. ρήματος «ἐργῶ». 3) Περί τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Γουλ. Schulze, Ἀθηνᾶ 46 (1935) 248-252.

30. Βλ. σημ. 27.

31. «Εἰσαγωγή εἰς τὴν νεοελληνικὴν διαλεκτολογία. Περί τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἑλληνικῶν διαλέκτων», ΕΕΒΣ Α (1924) 93-108, βλ. καὶ κατάλογο ἔργων του.

ζήτημα τὸ 1936 μὲ ἀνακοίνωση πού ἔκανε στὸ 5ο διεθνὲς Βυζαντινολογικὸ Συνέδριον τῆς Ρώμης³². Ἡ ἔρευνά του πάνω στὸ θέμα δὲν ὀλοκληρώθηκε λόγω τοῦ θανάτου του, ἔχει ὅμως χαρακτηριθεῖ σὰν ἡ γενναιότερη καὶ σημαντικότερη ἐπιστημονικὴ προσπάθειά του³³.

Ἐνα ἀπὸ τὰ θέματα πού τὸν ἀπασχόλησαν στὰ πλαίσια τοῦ ἐνδιαφέροντός του γιὰ τὴ νεοελληνικὴ διαλεκτολογία ἦταν καὶ ὁ καταρτισμὸς τοῦ γλωσσικοῦ διαλεκτικοῦ Ἔατλαντα τῆς Ἑλλάδας. Στὰ πλαίσια τῆς προετοιμασίας τῆς ἔκδοσής του, ἡ ὁποία ἀποφασίσθηκε κατ' ἀρχὴν ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν γύρω στὸ 1933-34³⁴, ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀνέλαβε τὴ σύνταξη σχεδίου³⁵ γιὰ τὴ συστηματικὴ συλλογὴ τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου καὶ συνέταξε δειγματοληπτικὰ ἐρωτηματολόγιο ἀπὸ 41 ἐρωτήσεις³⁶. Ὁ καταρτισμὸς τοῦ Ἔατλαντα ἀποτελοῦσε βασικὸ ἐπιστημονικὸ του στόχο, τὸν ὁποῖο ὅμως δὲν κατόρθωσε νὰ προωθήσει γιὰ διαφόρους λόγους ἀλλὰ καὶ λόγω τοῦ θανάτου του³⁷.

32. Δημοσιεύεται στὰ Πρακτικὰ τοῦ Συνεδρίου μὲ τίτλο: «Περὶ τῆς διαλεκτικῆς ποικιλίας τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς», βλ. κατάλογο ἔργων του.

33. Ὁ Βιζουκίδης 264, ἀξιολογώντας τὸ ἄρθρο «Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἑλληνικῶν διαλέκτων», ΕΕΒΣ Α (1924) 93-108, στὸ ὁποῖο ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀναπτύσσει κατὰ βάση τις ἀπόψεις του γιὰ τὴν ἀρχὴ τῶν διαλέκτων τῆς νέας Ἑλληνικῆς, γράφει: «Ἐπίσης σπουδαία τυγχάνει ἡ «Εἰσαγωγή εἰς τὴν νεοελληνικὴν διαλεκτολογίαν» (περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἑλληνικῶν διαλέκτων), ἐν τῇ ὁποίᾳ προσεπάθησε νὰ εὔρη τὰ χρονικὰ ὄρια τῆς ἀναπτύξεως τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων. Ἡ ἐργασία αὕτη ἀποτελεῖ τὴν γενναιότεραν καὶ σημαντικότεραν τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐπιστημονικὴν προσπάθειαν, μολονότι τὰ συμπεράσματα αὐτῆς, ἐνεκεν ἐλλείψεως πηγῶν, δὲν δύνανται ἴσως ἀκόμη νὰ θεωρηθῶσιν ὀριστικά. Πάντως ὁμως διὰ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἠνοιχθῆ ἤδη ὁ δρόμος πρὸς τὴν περαιτέρω ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου ἐπιστημονικὴν ἔρευναν». Τὴ γνώμη ὅτι ἡ ἔρευνα τοῦ Ἀναγνωστοπούλου γιὰ τὴν ἀνίχνευση τῆς ἀρχῆς τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων εἶναι ἡ σπουδαιότερη ἐπιστημονικὴ του προσπάθεια ἐκφράζει καὶ ὁ Κυριακίδης, ὁ ὁποῖος συμπληρώνει ὅτι ἡ ἔρευνα δὲν ὀλοκληρώθηκε λόγω τοῦ θανάτου του, βλ. Κυριακίδης 306-307.

34. Ἡ ἀπόφαση λήφθηκε μετὰ τὴν ὁμιλία τοῦ Α. Meillet (1933) καὶ τὴν εἰσήγησιν τοῦ καθηγητῆ καὶ ἀκαδημαϊκοῦ Κ. Ἀμάντου, βλ. Κοντοσόπουλος 118.

35. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀσχολήθηκε μὲ τὸν καταρτισμὸ τοῦ Ἔατλαντα μετὰ ἀπὸ ἐπιμονὴν παράκλησιν τοῦ Α. Meillet, παλαιοῦ δασκάλου του, εἶχε ὅμως καὶ ὁ ἴδιος σκεφθεῖ ἕνα τέτοιο ἐγχεῖσμα, βλ. Merlier 140.

36. Βλ. Κοντοσόπουλος 118. Τὸ ἐρωτηματολόγιο μὲ τίτλο «Φωνητικαὶ καὶ γραμματικαὶ παρατηρήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὸ ἰδίωμα» τυπώθηκε ἀπὸ τὴν Σύνταξιν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς καὶ στάλθηκε σὲ συλλογεῖς γιὰ συγκέντρωση ὕλικου. Χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τὸν Γ. Πάγκαλο γιὰ τὴν συγκέντρωση ὕλικου ἀπὸ τὴν Κρήτη καὶ δημοσιεύθηκε ἀπὸ αὐτόν, βλ. Πάγκαλος 130-133. Εἶναι ἑκτασῆς δύο περίπου σελίδων.

37. Βλ. Κυριακίδης, 307-308. Γιὰ τὸ ζήτημα τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ γλωσσικοῦ Ἔατλαντα τῆς Ἑλλάδας καὶ τὴν πορεία του μέχρι σήμερα βλ. Ν. Κοντοσόπουλος, Ὁ γλωσσικὸς Ἔατλανς

Ἡ Λαογραφία εἶναι ἡ ἐπιστήμη πού ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀγάπησε ἐξί-
σου μὲ τὴ Γλωσσολογία. Τὰ λαογραφικὰ ἔργα του ἀνήκουν στὴν πρῶιμη,
κυρίως, περίοδο τῆς συγγραφικῆς του δραστηριότητος³⁸ καὶ εἶναι συλλογές
λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του, τὸ Ζαγόρι, καὶ ἀπὸ
τὴν Κύπρο. Ὁ ἴδιος ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀναφέρει στὸ ὑπόμνημά του³⁹
ὅτι οἱ συλλογές ἀπὸ τὴν πατρίδα του γράφτηκαν, γιὰ νὰ βοηθήσουν στὴ
συγγραφή γλωσσικῶν κυρίως μελετῶν. Λαογραφικὸ ὑλικὸ δημοσιεύει καὶ
σὲ γλωσσικὰ ἔργα του⁴⁰. Μὲ τὴ Λαογραφία δὲν ἔπαψε ὁ Ἀναγνωστόπου-
λος νὰ ἀσχολεῖται καὶ μετὰ τὴν ἐκλογή του στὴν ἔδρα τῆς Γλωσσολογίας.
Τὸ 1935 ὀρίσθηκε μέλος κριτικῆς ἐπιτροπῆς λαογραφικοῦ διαγωνισμοῦ⁴¹
καὶ τὸ 1936, λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του, δημοσίευσε βιβλιοκρισία λαο-
γραφικοῦ ἔργου⁴².

Τὰ γραμματολογικὰ ἔργα του εἶναι αὐτοτελεῖς ἐργασίες, ἄρθρα σὲ πε-
ριοδικὰ καὶ ἐφημερίδες, κυρίως ὅμως ἄρθρα στὴ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυ-
κλοπαιδεῖα, τὰ ὁποῖα ἀσχολοῦνται στὴν πλειοψηφία τους μὲ προσωπικό-
τητες τῆς γλωσσολογίας, τῆς φιλολογίας καὶ τῶν γραμμάτων γενικότερα.
Ὅρισμένα ἀπὸ τὰ ἄρθρα του στὴν Ἐγκυκλοπαιδεῖα ἀσχολοῦνται μὲ κα-
θαρὰ φιλολογικὰ θέματα, π.χ. Αἰνειὰς κ.ἄ.

Τὰ κατάλοιπα τοῦ Ἀναγνωστοπούλου περιέχουν ὑλικὸ γλωσσολογικοῦ
περιεχομένου ἀνάμεσα στὸ ὁποῖο διακρίνονται ἐργασίες μεγάλης ἔκτασης
στὴν τελικὴ φάση ἐπεξεργασίας⁴³. Ἐπίσης περιέχουν ὑλικὸ λογοτεχνικοῦ
περιεχομένου, ὑπηρεσιακῆς φύσης κλπ.⁴⁴.

τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ σχετικὰ προβλήματα, ΛΔ 11 (1966-67) 115-133, τοῦ ἴδιου, Προβλήματα
τοῦ ἑλληνικοῦ γλωσσικοῦ Ἄτλαντος, ΛΔ 12 (1972) 43-49 καὶ τοῦ ἴδιου, Ὁ γλωσσικὸς
Ἄτλας τῆς Ἑλλάδος - Νέοι προσανατολισμοί, ΛΔ 14 (1982) 101-121.

38. Ἡ περίοδος ἀρχίζει ἀπὸ τὴν εἴσοδό του στὸ πανεπιστήμιο καὶ φτάνει μέχρι τὴν ἐκλο-
γή του στὴν ἔδρα τῆς Γλωσσολογίας.

39. Βλ. Ὑπόμνημα 3.

40. Πβ. τὸ ἄρθρο «Περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ ὁμιλουμένης καὶ ἰδίως περὶ τοῦ ἰδιώματος Ἀγ.
Βαρβάρας καὶ περιχώρων», θ' Διαλεκτικὰ κείμενα 1. Παραμύθι, 2. Δημοτικὸν ἄσμα, Ἀθηνᾶ
38 (1926) 190-192. Στὸν κατάλογο δημοσιευμάτων του πού δημοσιεύεται στὶς νεκρολογίες
Ἡλιόπουλου καὶ Βιζουκίδη τὸ τμῆμα αὐτὸ τοῦ ἄρθρου δημοσιεύεται ὡς ἀνεξάρτητη ἐργα-
σία τοῦ Ἀναγνωστοπούλου μὲ τὸν ἀρ. 8 καὶ στὶς δύο. Πβ. ἐπίσης τὸ ἄρθρο «Περὶ τοῦ ἰδιώ-
ματος τῆς ἐν Ἠλείῳ Βουρμπιάνης καὶ τῶν περὶ αὐτὴν κωμῶν», βλ. καὶ σελ. 381.

41. Βλ. σελ. 393.

42. Πρόκειται γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Μ. Μιχαηλίδη - Νουάρου, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Καρ-
πάθου, Τόμ. Β', βλ. κατάλογο ἔργων του, Γ' Βιβλιοκρισιές.

43. Βλ. κατάλογο ἔργων του, ΣΤ' Ἀνέκδοτα.

44. Γιὰ τὸ λογοτεχνικὸ καὶ ὑπηρεσιακῆς φύσης ἔργο του βλ. σελ. 394-396.

Γ. ΤΟ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΕΡΓΟ ΤΟΥ Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Τμῆμα τοῦ συνολικοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἔργου τοῦ Ἀναγνωστοπούλου εἶναι ἠπειρωτικοῦ ἐνδιαφέροντος. Τὸ τμῆμα περιλαμβάνει ἐκδεδομένο ἔργο, ἐπιστημονικὴ καὶ κοινωνικὴ δραστηριότητα, κατάλοιπα καὶ ἀρχεῖακὸ ὑλικό. Ἀκολουθεῖ ἀναλυτικὴ ἐξέταση τῶν περιεχομένων του καθὼς καὶ συνολικὴ ἀξιολόγησή του.

1. ΕΚΔΕΔΟΜΕΝΟ ΕΡΓΟ

Τὸ ἐκδεδομένο ἔργο περιλαμβάνει μελέτες, ἄρθρα ἢ συλλογὲς ἐπιστημονικῆς καὶ ἐκλαϊκευτικῆς μορφῆς, μὲ γλωσσολογικό, λαογραφικὸ καὶ γραμματολογικὸ περιεχόμενο. Οἱ ἐργασίες ἀνήκουν, κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τους, στὴν περίοδο ἢ ὁποία καλύπτει τὸ διάστημα ἀπὸ τὴν εἰσαγωγή του στὸ Πανεπιστήμιο μέχρι τὴν ἐκλογή του στὴν ἔδρα τῆς Γλωσσολογίας καί, μόνο κατὰ ἓνα μικρό, στὴν περίοδο ἀπὸ τὴν ἐκλογή μέχρι τὸν θάνατό του.

1.1. Γλωσσικὲς ἐργασίες

Οἱ γλωσσολογικοῦ περιεχομένου ἐργασίες ἀποτελοῦν βασικὸ τμῆμα τοῦ ὅλου γλωσσικοῦ ἔργου του καὶ εἶναι ἐπιστημονικὲς κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος καὶ ἐκλαϊκευτικὲς μόνο κατὰ ἓνα μικρό.

Οἱ ἐπιστημονικὲς ξεκίνησαν μὲ ἀφορμὴ τὴ σύνθεση ἐργασίας γιὰ τὸ φροντιστήριον τοῦ μαθήματος τῆς Γλωσσολογίας, τὸ ὁποῖο παρακολούθησε κατὰ τὶς σπουδὲς του στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν καὶ τὸ ὁποῖο δίδασκε ὁ Γ. Χατζιδάκης. Γιὰ τὴν ἐργασία συγκέντρωσε γλωσσικὸ ὑλικὸ προερχόμενο ἀπὸ τὸ ἰδίωμα Ζαγορίου. Ἀπὸ τὴ συστηματικὴ ἔρευνα ποὺ ἄρχισε μὲ τὴν ἀφορμὴ αὐτὴ πάνω στὸ ἰδίωμα τοῦ Ζαγορίου προῆλθαν, στὸ διάστημα 1912-1926, τὸ διδακτορικὸ καὶ οἱ ἄλλες σχετικὲς μὲ τὸ ἰδίωμα μελέτες του. Οἱ μελέτες, λόγω τῆς ἐπιστημονικῆς τους ἀξίας καὶ ἀριότητος, ἀποτέλεσαν καὶ τμῆμα τοῦ ἔργου του ποὺ ὑποβλήθηκε γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῆς ὑποψηφιότητάς του στὴν ἔδρα τῆς Γλωσσολογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν⁴⁵. Καλύπτουν φωνητικά, μορφολογικὰ καὶ λεξικογραφικὰ θέματα τοῦ ἰδιώματος τοῦ ΒΔ τμήματος τοῦ Ζαγορίου⁴⁶.

Ἡ ἐπιστημονικὴ ἐνασχόληση τοῦ Ἀναγνωστοπούλου μὲ διαλεκτολογικὰ θέματα τῆς Ἠπείρου συνεχίσθηκε καὶ μετὰ τὴν ἐκλογή του στὴν ἔδρα

45. Βλ. Ἀναγνωστόπουλος, Ὑπόμνημα 3-4.

46. Βλ. Ἀναγνωστόπουλος, Ἰδιώματα Ἠπείρου 83.

τῆς Γλωσσολογίας, ὅποτε τὸ ἐνδιαφέρον του στράφηκε καὶ πρὸς ἰδιώματα ἄλλων περιοχῶν τῆς Ἠπείρου ποὺ παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον, ὅπως εἶναι ἡ Κόνιτσα. Ἀπὸ τὰ ἰδιώματα τῆς Κόνιτσας μελέτησε αὐτὸ ποὺ μιλιέται σὲ μιὰ ὁμάδα χωριῶν μὲ κυριότερο τὴ Βούρμπιανη.

Ἐπίσης ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἔγραψε ἐργασίες στὶς ὁποῖες ἀσχολήθηκε μὲ τοπωνυμολογικὰ θέματα τῆς Ἠπείρου.

Στὰ ἐπιστημονικὰ ἔργα του⁴⁷ ἀνήκουν οἱ ἑξῆς μονογραφίες καὶ ἄρθρα:

1. *Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι Ζαγορίου* (1915). Εἶναι ἡ διδακτορική του διατριβή, ποὺ τιμήθηκε μὲ τὸ Ράλλειο βραβεῖο. Βασικότατο ἔργο γιὰ τὴ φωνητικὴ τοῦ ἰδιώματος ποὺ μιλιέται στὸ ΒΔ τμήμα τοῦ Ζαγορίου καὶ ἀνήκει στὴν ὁμάδα τῶν βόρειων ἰδιωμάτων τῆς Νεοελληνικῆς. Σ' αὐτὸ καθορίζονται οἱ ὄροι καὶ ἡ ἔκταση τῶν φωνητικῶν ἀλλοιώσεων ποὺ ἔχει ὑποστῆ τὸ ἰδίωμα λόγῳ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ. Τὸ ἔργο εἶναι ἡ πρώτη ἐκδεδομένη ἐπιστημονικὴ ἐργασία πάνω στὰ ἠπειρωτικὰ ἰδιώματα⁴⁸. Ἄν καὶ ἐπιστημονικὸ πρωτόλειο καὶ μὲ ὀρισμένες ἐλλείψεις⁴⁹, διακρίνεται ὄχι μόνον ἀνάμεσα στὰ ἄλλα ἔργα τοῦ ἀλλὰ καὶ ἀνάμεσα στὰ ἔργα τῆς ἑλληνικῆς γλωσσικῆς βιβλιογραφίας 1910-36 καὶ ἀποτελεῖ, ἀκόμη καὶ σήμερα, ἀπαραίτητη ἀφετηρία γιὰ τὴ μελέτη τῆς νεοελληνικῆς διαλεκτολογίας καὶ ἰδιαίτερα τῶν βόρειων ἰδιωμάτων.

2. *Ὀλίγα περὶ τῆς κλίσεως τῶν ὀνομάτων καὶ ἀντωνυμιῶν ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου* (1921). Περιγράφει τὴν κλίση τῶν ὀνομάτων καὶ ἐρμηνεύει πολλοὺς μορφολογικοὺς τοὺς μετασχηματισμοὺς.

3. *Περὶ τῶν νεοελληνικῶν ἀνδρωνυμικῶν* (1923). Ἔργο μὲ γενικὸ τίτλο, ποὺ εἶναι ὅμως, κυρίως, ἠπειρωτικοῦ περιεχομένου. Ἀσχολεῖται μὲ τὰ ἀνδρωνυμικὰ τοῦ ἰδιώματος Ζαγορίου καὶ ἐλάχιστα ἄλλων ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων. Ἐξετάζει μὲ συντομία: 1) τοὺς τρόπους σχηματισμοῦ τῶν ἀνδρωνυμικῶν (παραγωγή - σύνθεση) καὶ 2) τὴ χρῆση τους.

4. *Γλωσσικὰ ἀνάλεκτα 2. Περὶ τοῦ ρήματος ἐν τῇ ἐν Ἠπείρῳ ὀμιλουμένη* (1924). Ἡ μελέτη ἀσχολεῖται κατὰ κύριο λόγο μὲ τὸ ρῆμα στὸ ἰδίωμα Ζαγορίου, γίνεται ὅμως ἀναφορὰ καὶ σύγκριση καὶ μὲ τὸ ρῆμα σὲ ἄλλα ἠπειρωτικὰ ἰδιώματα. Στὴν ἀρχὴ τῆς μελέτης περιέχεται γενικὴ ἐπισκόπηση τῶν κυριότερων ἠπειρωτικῶν ἰδιωμάτων, στὴν ὁποία διαγράφονται μὲ συντομία οἱ κυριότεροι φωνητικοὶ καὶ ἄλλοι χαρακτῆρες τους. Ἡ ἐπισκόπηση στηρίζεται σὲ πληροφορίες ἀνεπαρκεῖς, ἐλλιπεῖς καὶ ἐλάχιστες, ὅπως

47. Τὶς πλήρεις βιβλιογραφικὲς ἐνδείξεις τῶν ἔργων τοῦ Ἀναγνωστοπούλου τὰ ὁποῖα ἐξετάζονται στὴ συνέχεια, σελ. 12-21, βλ. στὸν κατάλογο ἔργων του.

48. Βλ. Ἀναγνωστόπουλος, Ὑπόμνημα 3. Βλ. ἐπίσης σημ. 104.

49. Ὁ χαρακτηρισμὸς καὶ ἡ ἀξιολόγηση τοῦ ἔργου ἀνήκει στὸν ἴδιο, βλ. Ἀναγνωστόπουλος, Ὑπόμνημα 4.

παραδέχεται ὁ ἴδιος ὁ Ἀναγνωστόπουλος στὸ ἄρθρο⁵⁰, καὶ ἔχει χαρακτηριθεῖ ἀπὸ ἐρευνητὲς προσωρινὴ καὶ ἀτελής ἤδη τὸ 1926⁵¹. Παρολαυτὰ ἀποτελεῖ βασικότατο βοήθημα καὶ ἀπαραίτητη ἀφετηρία γιὰ ὅσους ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἐρευνα τῆς ἠπειρωτικῆς διαλεκτολογίας καὶ ἰδιαίτερα μὲ τὴν κατάταξη καὶ γεωγραφικὴ κατανομὴ τῶν ἰδιωμάτων τῆς περιοχῆς⁵².

5. *Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἠπειρωτικῶν τοπωνυμίων* (1926). Ἐρευνᾷ τοὺς ὄρους κάτω ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔχουν σχηματισθεῖ τὰ ἠπειρωτικὰ τοπωνύμια καὶ γενικότερα τοὺς ὄρους κάτω ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀναπτύσσεται ἡ ὀνοματοθετικὴ δραστηριότητα τοῦ λαοῦ.

6. *Περὶ τοῦ ἰδιώματος τῆς ἐν Ἠλείῳ Βουρμπιάνης καὶ τῶν περὶ αὐτὴν κωμῶν* (1928-29). Ἀνήκει στὴν περίοδο μετὰ τὴν ἐκλογή του στὴν ἔδρα τῆς Γλωσσολογίας. Περιγράφει μὲ συντομία τὴ φωνητικὴ, μορφολογία, παραγωγή καὶ σύνθεση τοῦ ἡμιβόρειου ἰδιώματος τοῦ χωριοῦ Βούρμπιανη, κυρίως⁵³. Περιέχει ἐπίσης ἰδιωματικὲς λέξεις καὶ διαλεκτικὰ κείμενα (ἓνα μῦθο).

Στὰ ἐπιστημονικὰ ἔργα τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἀνήκουν ἐπίσης οἱ βιβλιοκρισίαι του σὲ ἄρθρο τοῦ Δ. Σάρρου καὶ σύγγραμμα τοῦ C. Höeg, τὰ ὁποῖα διαπραγματεύονται θέματα τῶν ἠπειρωτικῶν ἰδιωμάτων. Γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Höeg⁵⁴ δημοσίευσε δύο βιβλιοκρισίαι, μία στὸ περιοδικὸ «Ἠπειρωτικὰ Χρονικά» (1926) καὶ μία στὸ περιοδικὸ «Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher» (1927-28). Οἱ βιβλιοκρισίαι εἶναι οἱ ἑξῆς:

7. Δ. Σάρρου, *Παρατηρήσεις εἰς τὸ "Ἠπειρωτικὸν γλωσσάριον" τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ* (1923). Μετὰ ἀπὸ συνοπτικὴ παρουσίαση τοῦ ἄρθρου τοῦ Σάρρου ὁ Ἀναγνωστόπουλος συμπληρώνει τὶς παρατηρήσεις τοῦ συγγραφέα, προσθέτοντας ἓνα ἀριθμὸ λέξεων ἀπὸ τὸ ἰδίωμα τοῦ ΒΔ τμήματος τοῦ Ζαγορίου (χωρὶά Πάπιγκο, Ἀρτσίστα, Βιτσικό, Ἀγ. Μηνᾶς).

8. C. Höeg, *Les Saracatsans* (1926). Βιβλιοπαρουσίαση τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ ἔργου γιὰ τὴν ἐρευνα τῶν ἠπειρωτικῶν ἰδιωμάτων (ἀλλὰ καὶ τῆς ἠπειρωτικῆς λαογραφίας), ἀπὸ τὴν ὁποῖα φαίνεται καὶ ἡ συμβολὴ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου στὴν ἐπιλογή τοῦ θέματος ἀπὸ τὸν συγγραφέα.

9. C. Höeg, *Les Saracatsans* (1927-28). Βιβλιοκρισία, ἡ ὁποῖα ἔχει γραφεῖ πρὶν ἀπὸ τὴ βιβλιοπαρουσίαση τοῦ ἔργου στὰ «Ἠπειρωτικὰ Χρο-

50. Σελ. 61.

51. Βλ. Höeg 289.

52. Βλ. σημ. 106.

53. Βλ. σελ. 449 σημ. 1 τοῦ ἄρθρου. Τὸ ἄρθρο γράφτηκε μὲ βάση, κυρίως, ὕλικὸ ἀπὸ τὴ συλλογὴ τοῦ Χαραλ. Ρεμπέλη, βλ. σημ. 87.

54. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος χαρακτηρίζει τὸν Höeg «γλωσσοδίφης», βλ. ΗΧ 1 (1926) 83.